

nieuwe variant op het thema geweld

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**25ste jaargang nummer 18
3 oktober 1970**

Redacteur: Casper Vogel
Redactieraad:
Mevr. P. Hienekamp, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, H. J. Roethof, H. Wiedeman
Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23 Amersfoort
Telefoon 03490-16474
Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag
Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 11,-
overige landen f 13,50
losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

Een Indiër op bezoek	p. 3
IHEU-congres in Boston	p. 4
Milieuhygiëne: ook gifgassen en kernbommen	p. 4
Die rare oosterse muziek	p. 6
Nieuwe activiteiten HASH	p. 7

Mens en Wereld - No. 18 - 3 oktober 1970

Het blijkt moeilijk te zijn om tegen vliegtuigkapingen op te treden. In het huidige stadium kan men weinig meer doen dan trachten te voorkomen, maar zelfs dat tot op zekere hoogte, want maximale voorzorgsmaatregelen zouden een ontregeling van het luchtverkeer en een grove inbreuk op de privé-sfeer van de reizigers betekenen. Slechts in internationaal overleg zou men het hoofd kunnen bieden aan luchtpiraterij, door aanpassing van het internationale recht en o.m. het dreigen met boycot-acties.

De Amerikaanse regering heeft zich daar onlangs niet somber over getoond: 'We hebben eeuwen geleden de zeepiraterij weten te bedwingen, en zo zal er ook een oplossing gevonden worden nu dit verschijnsel in de lucht herleeft.' Toch lijkt deze optimistisch gestemde verwachting te weinig aandacht te schenken aan twee aspecten die het probleem van de twintigste eeuwse luchtkapingen een nieuwe dimensie geeft.

Noch in zijn verschijning, noch in zijn bestrijding mag men deze kapingen isoleren van de toenemende gewelddadigheid die zich in de hele wereld manifesteert. Het is misleidend - en daarom gevaarlijk - alle vormen van geweld op één lijn te stellen.

Maar één ding kan met steeds grotere zekerheid gesteld worden: waar in een specifieke vorm geweld - met alleen maar nog méér geweld - de kop in wordt gedrukt, zal het in een andere vorm weer opduiken.

Met het bestrijden van een vorm van geweld bestrijdt men het geweld zelf nog niet. Een werkelijke oplossing van het vraagstuk der vliegtuigkapingen zal dus méér moeten zijn dan een bestrijding van het verschijnsel alleen. Het vraagt een bredere aanpak, waartoe allereerst nodig is een diepgaande studie van het gehele geweldsvraagstuk en de radikaliserende mate tot geweld hun toevlucht nemen.

Een juridische oplossing van het probleem der luchtkapingen, hoe wenselijk en noodzakelijk ook, zal trouwens nieuwe vragen oproepen ten aanzien van het tweede aspect waarin de piraterij 'nieuwe- en oude stijl' verschilt: het politieke motief. Zo gemakkelijk als we de luchtterreur eensgezind zullen veroordelen, zo moeilijk zullen we de politieke motieven op precies dezelfde wijze waarden. Krijgt de Tsjechoslowaak die een enkele reis West-Duitsland afdwingt niet net iets meer begrip (of zo u wilt minder onbegrip) dan de Amerikaan die als politiek vluch-

teling in een communistische staat willanden? Wie het 'waarom' stelselmatig wil negeren (nog afgezien van de vraag of hij dat wel kan) dreigt even steriel te denken als wie bijvoorbeeld de Maagdenhuisbezetting nog steeds alleen maar wil zien als een typisch geval van huisvredebreuk.

Kapers gebruiken allen hetzelfde verachtelijke middel om hun doel te heiligen, maar beoordelen we die doelen in ons hart als gelijkwaardig?

Het is dit insluipend subjectivisme dat nog veel sterker voelbaar wordt als de luchtterreur bedreven wordt door grotere groepen, zoals het Eritrees Bevrijdingsfront (kaping van een Ethiopisch lijntoestel) of het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina. Hun acties zijn uit niets anders te verklaren dan machteloosheid. Zij hebben het gevoel niets meer te kunnen verliezen en alleen te kunnen winnen: de aandacht van de wereldpers voor hun zaak en dat is al heel wat. Vanuit onze visie wijzen we hun daden met verontwaardiging af. Maar er is ook hun visie. Zo vragen zij zich verontwaardigd af wat het geweld is dat zij gebruiken in vergelijking met het geweld dat jarenlang op hen is toegepast? Wie durft er te praten over onschuldige mensen die bedreigd worden, als onder hun eigen volk duizenden onschuldige slachtoffers zijn gevallen, zeggen ze verbiterd.

Men hoeft het met deze opvatting allerm minst eens te zijn, om in te zien dat dit standpunt 'van de andere kant' het probleem alleen maar ingewikkelder maakt. Het kan nu niet en nooit als een rechtvaardiging worden beschouwd, maar door er overheen te stappen vergroot men opnieuw het risico dat de verschijnselen worden bestreden, in plaats van de ziekte zelf.

Geweld als antwoord op geweld heeft een probleem nog nooit opgelost; het verlegt het probleem slechts en dwingt hoogstens een tijdelijke regeling af.

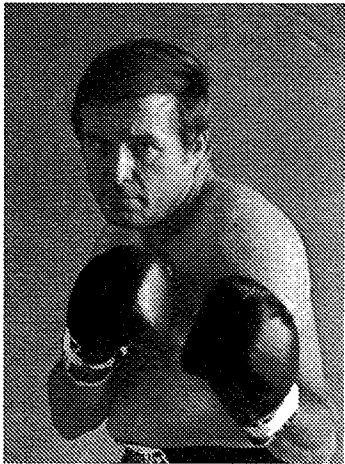
Dat zou in de huidige situatie al heel wat zijn, maar diepe bezorgdheid over het toenemend aantal gevallen waarin geweld als enige uitweg wordt gezien en een dringend beroep op begrip en redelijkheid doet ons hopen dat deze problematiek in zijn totaliteit de grootst mogelijke aandacht en bestudering krijgt. Voorkomen is niet altijd beter dan genezen.

(cv)

KRITISCH ALLERLEI

Nakaarten

Toen de wet op de rassendiscriminatie nog een wetsontwerp was is daar van de kant van het HV kritiek op gekomen. Het is niet nodig, zo werd gesteld, daar een aparte wet voor te maken, ook al is daar in de VN voor gepleit. Rassendiscriminatie is een belediging die als zodanig binnen de huidige wetgeving bestraft moet worden. Een speciale wet op de rassendiscriminatie zou op zichzelf discriminerend zijn. De Tweede Kamer heeft hiervoor geen begrip opgebracht. Kort geleden is deze wet geruisloos aangenomen. Jammer.

Breinaald

De Rotterdamse Stichting voor medisch verantwoorde zwangerschapsonderbreking (Stimezo) heeft maar één doel: zo snel mogelijk weer van het toneel te verdwijnen. Dat kan als abortus in ons land een normale zaak is geworden. Het Humanistisch Verbond heeft (met zekere reserve) sympathie betuigd met de stichting, en op verzoek een symbolische gift van f 100,- overgemaakt. Maar er is meer nodig. Zeker f 300.000,-, heeft voorzitter dr. C. van Schaik gezegd. Er is een bescheiden campagne opgezet om dat bedrag binnen te halen. Er zijn (belangeloos) advertenties ontworpen die in de kranten zullen verschijnen. Er staat onder meer in kleine letters: 't Gebeurt. Dagelijks gaan tientallen vrouwen zich met een breinaald of zeepsput te lijf. Jonge en vooral wat oudere vrouwen, die koste wat 't kost verlost willen worden van hun ongewenste zwangerschap. Ze proberen van alles. Laten zich van de trap vallen of kloppen aan bij knoeiers. Ook worden dure abortusreizen naar het buitenland gemaakt. Daar moet een einde aan komen. Snel.' Naast deze tekst in het groot een afbeelding van een halve appel,

de doorsnede naar ons toegekeerd. De kern wordt doorboord met een lange breinaald. De associaties die dit beeld oproept zal voor velen schokkend zijn. Fijntjes kunnen we het moeilijk vinden. Maar het is misschien wel een effectieve manier om een taboe te doorbreken.

Kloof

Op een merkwaardige, maar toch zeer tot de verbeelding sprekende manier heeft een onderzoekcentrum in New Delhi duidelijk gemaakt hoe groot de kloof is tussen de rijke landen en India. Daarbij werd uitgegaan van het aantal jaren dat het land nodig heeft om het productiepeil per hoofd van de bevolking van bijvoorbeeld de Verenigde Staten te halen. Sinds 1948 is die afstand in 20 jaar tijd slechts met twee jaar teruggebracht, en wel van 55 tot 53 jaar. Zoveel tijd zou India dus nodig hebben om de VS 'in te halen'. De kloof tussen Engeland en India is ook slechts met twee jaar teruggebracht, maar die met Japan liep enorm op, van 29 jaar tot 44 jaar.

Toch is de totale produktie in India de laatste twintig jaar geweldig gestegen; in dit opzicht zijn grote vorderingen gemaakt. Waar het knelpunt ligt is dan ook de bevolkingspolitiek, waarin de minste vorderingen te bespeuren zijn. In 1948 waren er 349 miljoen mensen en in 1967 niet minder dan 511 miljoen; een aanwas van 2 procent per jaar. Een jaar geleden schreef het Franse blad l'Express nog eens wat dat betekende: India heeft meer inwoners dan Zuid-Amerika en Afrika samen, meer dan de Sovjet-Unie en de VS samen, en ook meer dan Europa en Australië samen. Elke maand zijn er in India weer 1 miljoen zielen bij, waarvan men eerder kan zeggen dat ze honger, ziekte en ellende zullen kennen, dan voedsel, werk en geluk. De reële vooruitgang wordt in India opgeslokt door de bevolkingsaanwas. Als er ergens rigoreus ingegrepen moet worden is het hierin.

Voor de levenden

'Je moet gewoon letten op de ogen van mensen die je een tijd niet gezien hebben. Ze hebben zich voor- genomen flink te zijn en door hun vrolijkheid jouw moreel wat op te peppen. Een bloemetje, wat fruit (bij voorkeur perziken waar ik de schurft aan heb) en dan zien ze je opeens. De opgeprikte glimlach verstart tot een soort gebetelde rimpel, een flits van paniek, angst en afschuw lichten op in hun ogen. Ze zouden het liefst gillend weglopen na de bloemen en het fruit op je bed te hebben ge-

smeten, want ze vinden je vies. Het zijn maar de heel sterken, die het verdragen nog min of meer gewoon bij je te blijven zitten. Ze durven je ook haast niet meer aan te kijken'.

Dit is een citaat uit een brief van een 17-jarige jongen die in een ziekenhuis op sterven ligt. Het staat afgedrukt in het pas verschenen boekje 'Tot onze diepe droefheid...'. Lees het nog eens over. Het is geschreven voor de levenden...

Meebeslissen

In het radioprogramma Gamma van Alpha en Bêta is een interessant onderzoek van dr. P. Veen besproken. Het is een dissertatie, getiteld 'Meebeslissen; een veldexperiment in een hockeyclub'. De tekst van de bespreking nemen we over:

Uitgangspunt van het onderzoek is dat het mogelijk moet zijn om ook vrij jonge jongens (van 10-14) te betrekken bij het opzetten van hun trainingsprogramma, waardoor de machtsafstand tot hun trainer geringer wordt. Wel moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn, wil een dergelijke opzet kans van slagen hebben. Twee hindernissen die overwonnen moeten worden zijn: 1) Het mogen meebeslissen is ongewoon en onverwacht. Het normale patroon immers is dat de trainer zegt wat er moet gebeuren. 2) Eigenlijk

ontbreekt de nodige kennis om beslissingen over een trainingsprogramma te kunnen nemen.

Om die problemen op te lossen kregen de jongens materiaal om trainingen op te bouwen (ze kregen een minimum deskundigheid). En het meebeslissen werd geleidelijk ingevoerd, zodat de jongens konden wennen en het gevoel kregen dat ze het best aankonden.

De resultaten waren: de groep die meebesliste had (vergeleken met een controlegroep) meer aspiratie om meer te vertellen te krijgen. De groep was meer tevreden met het trainingsprogramma en de uitvoering ervan. *De jongens leverden betere prestaties en stelden zich meer realistische doelen om die prestaties te verbeteren.* Er werd geen verschil gevonden tussen de twee groepen in de mate waarin men de trainers graag mocht en in de algemene tevredenheid met de training. Een opvallend verschijnsel was dat vrijwel alle effecten pas begonnen op te treden na ongeveer 1½ maand. En na onderzoek na een jaar liet zien dat alle verschillen tussen de twee groepen weer verdwenen waren. Dus:

– Men moet niet al te snel effect verwachten van een meebeslissingsprogramma. Er is tijd nodig voor de uitwerking van de effecten en

– Het is geen injectie, die eenmaal toegediend, verder werkt. Er moet voor continuïteit gezorgd worden.

de avonden worden kil

De avonden worden kil
en de duinpaden waar
wij zomers zwierven zijn stil;
vroeg valt de herfst dit jaar.

Het dorp ligt in rust gebed,
achter vensters een lamp,
die ronde lichtvlekken zet
in de avonddamp.

Er is enkel nog het geluid
der zee, nabij en ver;
daarboven het hoge duin
een kleine, blinkende ster.

Heb ik dit wel ooit gekend?
Of werd dit landschap alleen
door mij tenslotte herkend
als een onvervreemdbaar leen?

Om nu te worden aanschouwd
bewuster dan voordien,
met zijn geheimen vertrouwd,
met and're ogen gezien.

JAN CAMPERT

een Indiër op bezoek

GORA, 'an atheist'

Natuurlijk waren wij bereid een aantal dagen gastvrijheid te verlenen aan iemand die, voordat hij naar Boston gaat om het IHEU-congres bij te wonen, een bezoek wil brengen aan een aantal humanistische organisaties in Europa.

Ter kennismaking ontvingen wij een boekje met als titel 'Gora, an atheist'; bij doorlezing blijkt Gora een afkorting te zijn van 'Goparaju Ramachandra Rao'. Er blijkt echter nog meer. Gora is een militant atheïst, hij is een vechter tegen onrecht, vooroordeel, bijgeloof en kasten- tegenstellingen. Hij zet zich in voor de minst-bedeelden, omdat hij uitgaat van dé mens.

Hij blijkt tot de zeldzame figuren te horen, die na een voltooide universitaire opleiding de kans op een geprivilegieerde functie laat lopen en zich volledig gaat inzetten voor de verkondiging van zijn opvattingen en het voeren van acties om aan z'n woord kracht bij te zetten. Hij heeft het geluk z'n vrouw naast zich te vinden, hetgeen temeer opmerkelijk was, omdat hij haar eerst jaren nadat het huwelijk 'gesloten' was, leerde kennen.

Samen gaan ze de discriminatie te lijf, zich daarbij plaatsend op het niveau van Gandhi. Door bijgeloof en vooroordeel opzij te schuiven tarten zij het noodlot, waarmee hij in zijn omgeving angst, maar tenslotte ook verwondering oproept. Hij doorbreekt de heiligheid en toont de kracht van de mens. Hij loopt zonedig alles en iedereen ondersteboven en trotseert de verachting en ook de gevangenis. Hij ontwikkelt een eigen levensstijl. Ook zijn kinderen gaan hem volgen en tot z'n vreugde trouwen er twee met een 'untouchable', een 'niet aan te raken mens', die buiten zijn kaste is gezet (letterlijk dus: een 'outcast').

Als hij hoort van het IHEU-congres, komt daarmee de kans buiten z'n geboorteland te komen.

Hij bezit niets, woont in een hut. Anderen moeten hem helpen. En dat gebeurt; hij krijgt een 'round-the-world-ticket' en stapt met wat verschoningen, maar zonder geld, in het vliegtuig. Zijn zoon heeft de reis voorbereid.

En zo zien we hem, nadat hij in Italië, Duitsland en Noorwegen geweest is op Schiphol aankomen. Zonder middelen van bestaan, zoals dat officieel heet, maar met een handvol uitnodigingen van over de hele wereld. Een sobere man in nationale klederdracht. Een prettig mens, sprankelend van belangstelling, in het bijzonder naar sloppen, maar die zijn er niet in Holland, althans niet zoals hij ze zich voorstelt. De tegenstelling tussen zijn land en het onze is enorm. Hij snapt het niet en dan nog wel zover onder Amsterdams peil. Uitstappend op de Grevelingendam stampst hij eens op de grond om te voelen of het wel stevig is. De Hollandse polder vindt hij prachtig, in het bijzonder de molens.

Toch is hij niet naar ons land gekomen om te kijken, maar om te praten. Tijdens z'n verblijf in het gezin van Rood wordt er uren gepraat en als de gemeenschap Den Haag hem naar een bejaardencentrum brengt, waar hij als een vorst ontvangen wordt en bovendien een discussiegroep bijeen weet te krijgen, is hij in de wolken. Na vijf dagen vliegt hij naar Parijs om vandaaruit via Londen naar de jongste loot aan de IHEU-stam - Ierland - te gaan.

In Boston ontmoeten wij hem weer. Niet helemaal thuis in de westerse humanistische beweging, maar toch altijd militant.

Een merkwaardige figuur, toch geen Gandhi, dat hoeft ook niet. Was het niet een Indiase filosoof die zei: 'Als de wortels diep gaan is de groei langzaam en hij die één kaars ontsteekt in het nachtelijk duister, helpt mee de ganse hemel in vlammen te zetten'.

Gora heeft meer dan één kaars ontstoken. Ik ben blij hem ontmoet te hebben.

J. PASMAN

Er is durf voor nodig om te geloven in je eigen twijfels.

Ik ben een stuk zekerder geworden toen ik begon te beseffen, dat het allemaal nog niet zo zeker was als ik dacht.

Er zijn mensen nodig die getuigen van wat men gelooft.

Zo zijn er ook mensen nodig die getuigen van wat men moeilijk meer kan geloven.

Als een bepaalde vorm van geloofsbeleving te fanatiek wordt, moet je oppassen dat het heil geen onheil gaat stichten.

Merkwaardig... er is geen sterveling in de hemel.

(Uit het programmaboekje van Fons Jansen)

Ik weet het, buiten woedt, althans op dit moment, de havenstaking; voor het Midden-Oosten houd je je hart vast; er worden aan de lopende band vliegtuigen gekaapt en natuurlijk is er nog steeds Vietnam, waar het ontbladeren, of hoe dat heten moge, nog steeds doorgaat, naar ons onlangs nog in de kranten verzekerd werd. Hier binnen in huis wordt ondanks alles, ons leven volkomen beheerst door vier kleine bontballetjes op pootjes, die - zes weken oud - al aardig op echte katten beginnen te lijken. Nooit hebben we kunnen beseffen, dat dit viervoudig wonder der natuur ons zo zou boeien, ontroeren en ook weer dol zou amuseren, want soms gillen we 't uit van 't lachen, als ze met elkaar of met hun moeders staart of zelfs met hun eigen schaduw aan 't spelen zijn.

De schildpad is ook een bron van vermaak voor ze. Hij trekt nauwelijks zijn kop in als ze over hem heen rollen, alleen als het wel eens al te bar wordt, dan verdwijnt de kop in het schild, nagekeken door een verwonderd hoopje poes, dat eerst aan de voorkant en dan aan de achterkant onder het schild loert en er niets van begrijpt.

't Zijn bijzondere katten, dat had ik de vorige keer al verteld, meen ik. Zeker, dat zijn het. Bijzonder en bij de hand. Na drie weken begonnen ze belangstelling voor de wereld buiten de doos te krijgen en een week later was het een onhoudbare toestand, want toen klommen ze een voor een uit de doos.

Het moedertje had het niet meer van de zenuwen en wist niet waar ze het eerste grijpen moest. Het was duidelijk: hier ontrolde zich het generatie-conflict en zoals dat meer voorkomt, het liep volledig uit de hand. De volgende dag kwam mijn man thuis met een arm vol latten en een rol fijn kippegaas, waar ze niet met hun kop en poten doorheen konden en in tijd van een wip had hij er een prachtige ren van gemaakt, met zachtboard op de grond, een ideale vondst. De grote poes vond het eerst vreemd en dus eng, maar al gauw besepte ze 't gemak dat het haar gaf. De doos werd erin gezet en ook een oude schaal met wat kattebakspul en tot onze grote verbazing begrepen de bontballen er onmiddellijk de bedoeling van en groeven helemaal uit zichzelf een kuiltje en deden er een piepklein plasje in.

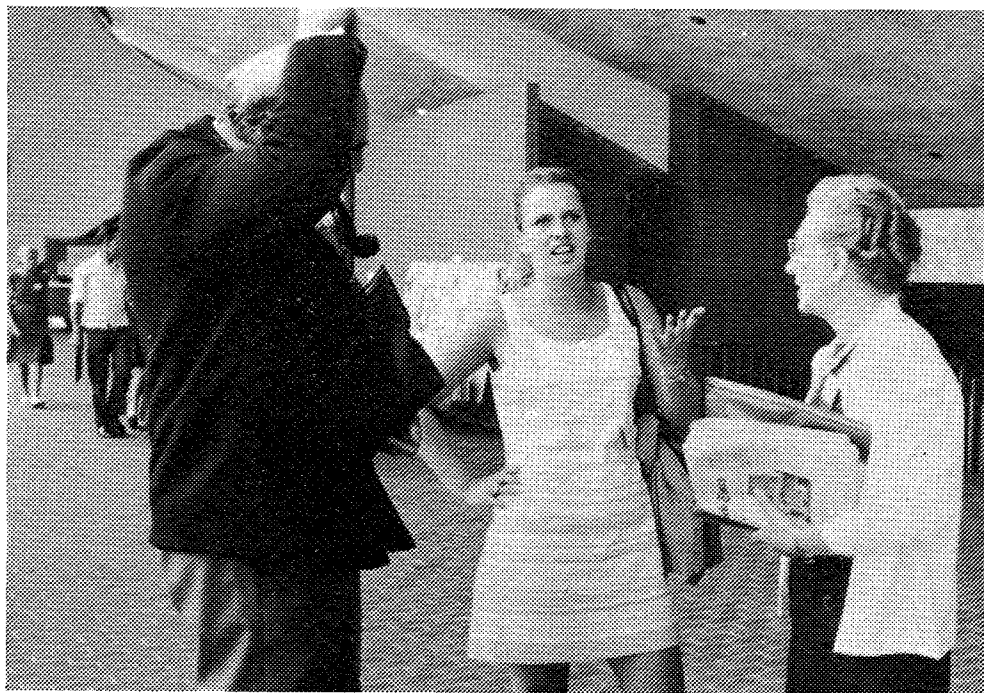
Iedereen vond de ren een uitkomst en dat was hij ook, twee dagen lang. Toen begon er eentje voorzichtig langs het gaas naar boven te klimmen. Helaas kwam hij er net met z'n kopje bovenuit vlak bij zijn moeder, die er op een stoel naar lag te kijken. Hij kreeg een oplawaai, waar menige pedagoog van zou gruwen en liet zich gedwee weer zakken. Een ander had er op z'n achterste poten ademloos naar zitten kijken. De volgende dag begon de uittocht uit de ren, maar als ze moegespeeld waren, klommen ze er weer in en gingen slapen in de doos. Daar was ook op gezette tijden 'het cafeetje', zoals wij dat noemden: moeder ging in de doos liggen, maakte wat kir-geluiden en dan kwamen ze, uit hoeken en achter 't opklapbed vandaan, om te drinken. Soms zag moeder een vlieg, waar ze achteraan moest. In 't begin gaf ze er nooit aan toe, maar later liet ze 't café 't café, met de vier verbijsterde stamgasten erbij en ging op de vliegenjacht.

Na een week had de ren geen enkele zin meer. Alleen de moeder lag er nog wel eens in, heerlijk rustig in de doos, maar de kinderen hadden andere ligplaatsen uitgekozen. De melkvoorziening was nu even een probleem, want de uitvliegende jeugd kwam niet zo gauw meer, als moeder kirde. Ook daar was een oplossing voor: het café verplaatste zich naar behoefte en moeder ging bij de kinderen liggen als ze vond dat het etenstijd was.

Nu eten ze al wat vast voedsel: vier schoteltjes op een rijtje. De grond ligt bezaaid met balletjes, mandjes en klosjes en soms ligt een van ons er languit middenin, als Gulliver bij de Liliputters. We kunnen er niet genoeg van krijgen, want ja, ik zei het al, 't zijn bijzondere katten, heus, dat zijn het!

hoe kan de mensheid zijn toekomstige ontwikkeling richting geven?

op zoek naar een menselijke wereld

Drie leden van de Nederlandse delegatie in gesprek. V.I.n.r. P. Pols (Centraal geestelijk raadsman justitie), IHEU-sekretaresse Ria Baars en mevr. Tine Max.

Op zoek naar een menselijke wereld – dit hoofdthema van het in augustus in Boston (VS) gehouden congres van de International Humanist and Ethical Union heeft vanzelfsprekend een duidelijk humanistische benadering gekregen. Tevoren was omschreven dat de nadruk zou vallen op de volledige verantwoordelijkheid van de mens voor al wat hij doet of nalaat te doen. 'In het bijzonder zoeken wij naar een veelzijdige

benadering, die de gebieden omvat van de moderne wetenschap en technologie, morele opvoeding en sociale verantwoordelijkheid, de relaties tussen rassen en individuen en de staat, de rol van de intellectuelen in onze geïndustrialiseerde stedelijke omgeving en de veranderingen en fitnesses van macht in onze wereld van vandaag.'

De eerste van de drie sprekers was de Engels-

man Lord Ritchie Calder, auteur, en werkzaam als VN-adviseur voor toepassing van wetenschap en technologie op de problemen van de ontwikkelingslanden. Bovendien doceert hij aan de Universiteit van Edinburg. Zijn toespraak had als titel 'De 21e eeuw – een blik voorwaarts'.

In zijn dikwijls zeer geestige speech begon hij met te wijzen op de grote invloed van de technologie en op de afhankelijkheid van de mens van de machine. Als een soort science-fiction beeld liet hij uitkomen wat de catastrofale konsekwenties van onze moderne wereld zouden zijn bij het uitvallen van elektriciteit. In de steeds verdergaande ontwikkeling van de computer zag hij een bedreiging voor de privacy van de moderne mens, waarvan alle mogelijke gegevens kunnen worden verzameld die tezamen echter toch niet het juiste beeld van de persoonlijkheid geven. In handen van kwaadwilligen kan dit rampzalige gevolgen hebben. Een en ander bracht hem ten slotte tot de uitspraak: De mens programmeert niet alleen de computer, maar de computer programmeert de mens. Geruime tijd stond Lord Ritchie stil bij de invloed van de wetenschappelijke ontwikkeling op de natuurlijke gesteldheid van de mens en zijn omgeving.

Met name noemde hij daarbij de chemische beïnvloeding van de menselijke cellen, de manipulatie met genen (dragers van erfelijke eigenschappen), de kunstmatige inseminatie, de contraceptie en in het bijzonder ook de transplantatie van menselijke organen. Hoewel hij een ingreep in de menselijke gesteldheid niet als tegennatuurlijk verwerpt, vroeg hij zich toch af, welk doel men zich bewust stelt en welke ethische konsekwenties daaruit voortvloeien. Uiteraard besteedde hij daarbij ook aandacht aan de milieu-verontreiniging.

Als oplossing voor alle hiervoor genoemde problemen, zei Lord Ritchie tenslotte letterlijk: 'Ik heb als adviseur van de afdeling Mensenrechten van de Verenigde Naties mij bezig gehouden met de bedreiging van de menselijke rechten door de technologie, en voorgesteld om een groep te vormen van wijze mannen uit de gehele wereld en van verschillende culturen ten einde alle ellende, actueel en potentieel, te inventariseren. Zij moeten ons dan de basis verschaffen van een effectieve filosofie. Zij moeten de middelen en instellingen voorstellen, zowel legale als professionele, die met enige dwang kunnen worden opgelegd.'

milieuhygiëne: ook gifgas en kernbommen

'Het zoeken naar nucleair overwicht is nutteloos, want elke beweging in die richting roept een gelijkwaardige reactie aan de andere kant op en past in een eindeloze spiraal.' Omdat dit (zo door VN-secretaris-generaal Oe Thant geformuleerde) besef ook tot de nucleaire supermachten Rusland en Amerika lijkt te zijn gedrongen zullen op 2 november de bespreking over beperking van de strategische wapens worden hervat; in Helsinki, waar ze ook begonnen. Onlangs is de tweede ronde van dit zogenaamde *salt-overleg* afgesloten met een weinigzeggend communiqué, dat echter de grote mate van overeenstemming over een basisakkoord niet kon verhelen.

Natuurlijk is het al heel wat als twee deelnemers aan de bewapeningsrace zich er eindelijk op bezinnen waar de finish zou kunnen liggen.

Maar optimisme is alleen dan reëel wanneer het tot deze constatering beperkt blijft. Want terwijl de Sovjet-Unie en de VS onderhandelden en on-

derhandelen, wordt aan beide zijden nog steeds de illusie van atomaire suprematie met meer-atoomkoppige raketten, raket-afweerstelsels, lange-afstandbommenwerpers etc. gecultiveerd. Dit is hieruit te verklaren dat het *salt-overleg* in eerste instantie moet leiden tot het vaststellen van een plafond voor de strategische bewapening, wat aanmerkelijk minder is dan een inkrimping, en de hoogte daarvan staat nog allerminst vast.

Maar hoe hoog of laag dat niveau ook wordt vastgesteld, zowel Amerika als de Sovjet-Unie heeft dan altijd nog een 'overkill'-capaciteit. Amerika kan de vijftig belangrijkste steden in de Sovjet-Unie al 'vijftien keer' vernietigen; omgekeerd is dat vermogen acht maal.

En even negatief is de in aantal beperktheid van het *salt-overleg*. Terwijl in Wenen in het diepste geheim werd onderhandeld stampte Frankrijk weer nucleaire paddestoelen uit de grond van Pacific-eilanden en lanceerde China een ballistische raket met in de kop ruimte voor een

kernlading (beide landen hebben ook niet het verdrag tegen de verdere verspreiding van kernwapens ondertekend.) Tussen de 'grote twee' en de andere landen gaapt nog wel een enorme kloof, die de laatste zeker nog niet met intercontinentale raketten kunnen overbruggen, maar de voortgaande experimenten onderstrepen het manifeste verlangen naar nucleaire medezeggenschap. En waar duidelijk waarneembare kernproeven ontbreken zijn er de goed gemotiveerde vermoedens: zoal Israël nog geen kernbom heeft, is het in staat er een in het de bewapeningswedloop eigen tempo te fabriceren. Deze situatie van enerzijds onderhandelen over althans een plafond voor de kernbewapening en anderzijds het nog ongebreideld oppotten van nauwelijks nog te temmen vernietigingsmiddelen is wel vergeleken met de activiteiten van iemand, die met een spandoek 'make love not war' in een vredesbetoging meeloopt, maar thuis een kast vol messen en schiettuig heeft.

Dit huiselijke beeld doorgetrokken: in het gunstigste geval dat de vredeswil oprecht is resteert

Zijn slot-conclusie luidde: De denkende mens (homo sapiens) wordt bedreigd door de niet-denkende mens (homo insapiens). In een irrationele wereld moet de rede prevaleren. Dat is de uitdaging aan de humanistische en ethische beweging.

Onder de titel: 'Hier en Nu – Problemen en beloften van het heden', trad als tweede spreker voor de verzamelde congres-deelnemers op professor Noam Chomsky, professor in de moderne talen aan de Technische Hogeschool in Boston, het Instituut waar het congres werd gehouden. Hij is bekend door zijn publikaties, die een sterk kritische inslag hebben ten aanzien van de huidige politieke economische en sociale orde. Dit werd duidelijk bevestigd in de door hem gehouden rede, waarin hij op uiterst felle wijze met name het kapitalistische systeem en de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten te lijf ging. Hij gelooft niet in een mogelijke evolutionaire verbetering van het systeem doch ziet als belangrijk alternatief de akties, met inbegrip van de gewelddadigheid, van groepen die geen van te voren vaststaande oplossingen of doelen voor ogen hebben. Men zou hem in zijn uitgangspunten een geestverwant kunnen noemen van de bekende kultuur-filosoof Herbert Marcuse.

Uiteraard stelt hij zich onvoorwaardelijk achter de studentenrevoltes en put daaruit grotendeels zijn hoop voor de toekomst. In een wereld die zo sterk afhankelijk is geworden van de wetenschap, haar ontdekkingen en konklusies acht hij de studenten bij uitstek de groep die nieuwe stimulansen voor een grondige verandering van ons maatschappelijk systeem kan geven.

Het mag niet verwonderlijk heten dat de door hem aangesneden hoogst aktuele problematiek in de daarop gevolgde diskussies tot een stroom van kritische opmerkingen aanleiding heeft gegeven, hoewel ook duidelijke geluiden van instemming werden vernomen. De kritiek richtte zich voornamelijk op wat men een anarchistische instelling zou kunnen noemen, die weliswaar een volledige verwerping van de huidige maatschappelijke orde (establishment) voorstaat, zonder echter vooraf duidelijke alternatieven te geven.

Zijdelings moge ik hierbij opmerken, dat de hierboven gegeven interpretatie van de rede van professor Chomsky steunt op mijn eigen herinnering, aangezien ik bij het schrijven van dit artikel nog niet over de tekst van zijn toespraak kon beschikken. Hetzelfde geldt ten aanzien van het betoog van de derde en laatste spreker

over het hoofdthema van het IHEU-congres, Walter Mondale. Hij is senator voor de staat Minnesota en als zodanig duidelijk opgenomen in het politieke systeem van de Verenigde Staten. Zijn speech onder de titel: 'Wat kunnen wij doen – Wat moeten wij doen', hield zich dan ook voornamelijk bezig met de uitoefening van zijn functie en zijn werk in de verschillende senaats-commissies. Dit vanzelfsprekend afgestemd op Amerikaanse verhoudingen. Zijn strijd als democratisch senator richtte zich vooral op problemen als armoede en rassen-discriminatie.

Als ik het geheel van deze congres-toespraken en de daarop gevolgde diskussies overzie, kan ik toch een zeker gevoel van teleurstelling niet onderdrukken. Hoe voortreffelijk alle drie de sprekers ook de problemen van heden en toekomst naar voren hebben gebracht, gemist heb ik toch een specifiek humanistische kijk op die problemen en hun toekomst. Aan dit gevoel van teleurstelling kan ik niet beter uitdrukking geven, dan door de voorzitter van het congres, professor J. van Praag, te citeren uit de slot-toespraak die hij op het congres heeft gehouden.

'Er wordt dikwijls beweerd dat de aan sociale activiteiten ten grondslag liggende ideeën zonder meer duidelijk zijn', zei prof. Van Praag. 'Maar daarmee zijn de vragen van het waarom en waarvoor niet beantwoord en zij moeten beantwoord worden teneinde een ontsparing te voorkomen. Waarom willen wij de ontwikkelingsgebieden helpen om deel te hebben aan onze welvaartsmaatschappij die hier juist zo scherp is gekritiseerd. Hoe denken wij de krachten die nodig zijn voor een vestiging van menselijke rechten te kunnen opwekken en versterken? Wat is de betekenis van een vernieuwing van onze maatschappij en democratische participatie?'

Deze en andere vragen worden door hem als volgt beantwoord: Een centraal punt in het humanistisch denken is de vraag naar de betekenis. Belangrijk vanuit het gezichtspunt van de humanistische beweging zijn de konsekwenties van het persoonlijke leven. Zelfbeschikking betekent verwerkelijking van persoonlijke capaciteiten in de geest van zelfvertrouwen en moed, daarbij zijn eigen weg gaande tezamen met anderen. Zelfbeschikking en menselijke verbondenheid zijn niet van elkaar los te maken begrippen. Tezamen maken zij het leven waard om te leven, niet als een abstrakte formule maar als een concrete ervaring. Het is de eerste en belangrijkste uitdaging aan de humanistische beweging

om een voorstelling van dit leven op te bouwen. Een dergelijk beeld is niet een klaargemaakt recept, maar het kan ontwikkeld worden en het zou het uitgangspunt van humanistische activiteiten moeten zijn.

Na bespreking door het congres zijn door het IHEU-bestuur een aantal resoluties aanvaard; over *milieu-verontreiniging* ('tot de aktie hier tegen moet behoren opvoeding en onderwijs op ieder niveau over de problemen van verontreiniging en verspilling der hulpbronnen'), over *het 25-jarig bestaan van de Verenigde Naties* (onderschrijving van de beginselen, neergelegd in de pre-ambule van het Handvest), over *geboortencontrole, gezinsplanning en abortus* ('wettelijke beperkingen aangaande gezinsplanning, abortus en vrijwillige sterilisatie dienen in ieder land te verdwijnen', met een speciaal verzoek aan de r.-k. kerk om haar standpunten hierover te wijzigen), over *de rechten van de mens* (schending van deze rechten in landen als Brazilië, Zuid-Afrika, Griekenland, Sovjet-Unie, VS en Noord-Ierland, op politieke, raciale of godsdienstige gronden), over *Tsjechoslowakije* (oproep aan de USSR om de bezetting te beëindigen en het 'socialisme met een menselijk gezicht' niet in de weg te staan), en een resolutie die *de politiek van de VS in Zuidoost-Azië* scherp veroordeelde.

Ik heb mij in het voorgaande beperkt tot de activiteiten en diskussies rond het hoofdthema van het congres. Ik zou daar graag nog aan willen toevoegen een korte impressie van de activiteiten van de jeugd. Verzameld in een afzonderlijke werkgroep hebben zij een aantal – zoals te verwachten was – radikale aanbevelingen gedaan. Ik moge hier volstaan met enige daarvan op te noemen zonder mij verder te verdiepen in de vraag in hoeverre daarvan realisering mogelijk zal blijken. In ieder geval geeft het blijk van een hoopvolle activiteit waarvan wij met belangstelling verdere ontwikkelingen hopen te kunnen tegemoet zien.

Van die aanbevelingen noem ik: afschaffing van censuur op pornografische geschriften en vrijheid van het individu om zelf te kiezen; legalisering van het gebruik van marihuana; instelling door de nationale humanistische organisaties van klinieken voor geboortencontrole en abortus (zelfs wanneer dit in strijd zou zijn met de wettelijke bepalingen); stopzetting van de nu door de internationale humanistische beweging gevoerde dialoog met vertegenwoordigers van het Vaticaan.

W. C. KOPPENBERG

altijd nog een geweldige hoeveelheid wapens. Uitbannen van het eventueel gebruik is alleen dan reëel wanneer het potentieel aan nucleaire machtsmiddelen in gelijke mate wordt geliquideerd. Hoe moeilijk dat opruimen van niet meer gewenste, hoogst gevaarlijke wapens kan zijn heeft de affaire rond de in de Atlantische Oceaan gedumpte gifgasraketten nog eens pijnlijk duidelijk gemaakt; de raketten waren zo verregaand door roest aangetast dat 'aftappen' van het gas om het vervolgens chemisch te ontbinden onmogelijk was. Het betrof hier nog maar chemische wapens van een verouderd soort; om precies te zijn: raketten gevuld met het zenuwgas Sarin, aangemaakt tijdens de Koreaanse oorlog om in te zetten tegen de Chinezen, waartoe het toen net niet gekomen is. Het gerommel van de treinen, waarmee het gas van de opslagplaatsen naar de kust werd gebracht om vandaar de zeereis naar de diepte te maken, werd overstemd door particuliere en officiële protesten (zelfs is geprobeerd via een proces het dumpen tegen te houden; overigens

tevergeefs). Het was niet de eerste keer dat overtollig wapentuig op een dergelijke manier werd geloosd, maar nog niet eerder werd het publiek – in brede lagen – zich van deze gang van zaken én de gevaren bewust. Dat houdt zonder twijfel verband met stijgende belangstelling voor bewapenings- en ontwapeningsproblemen en – nog sterker – de groeiende betrokkenheid bij de milieubeheersing. Wij leven immers in het 'Natuurjaar '70'. Men ging zich de zinnige vraag stellen wat er op dat stukje zeebodem zou gebeuren als het gas ontsnapte en of eventuele schade wel tot een kubieke mijl oceaanwater (een cijfer van de hoogmogende militairen) beperkt zou blijven. Internationaal werd de onrust nog aangewakkerd door berichten over bovendien gifgas uit de Tweede Wereldoorlog dat baders op de Oostzeestranden en vissers in die contreien zou bedreigen. Even veelbetekenend was dat wetenschapsmensen andere vernietigingsmogelijkheden naar voren brachten, niet alleen inzake gassen maar ook wat betreft hopelijk ooit eens af te danken

atoomwapens. (Voorgesteld werd onder meer biologische wapens 'om te bouwen' tot kunstmest...)

Al deze oppositie mag dan alleen concreet tot resultaat hebben gehad dat het VS-leger heeft beloofd voortaan niet meer de oceaan als stortplaats te gebruiken, de uiteindelijke winst is toch groter: die van de bewustwording. Grote groepen zijn zich bewust geworden van de gevaren voor hun samenleving van wapens, ook zonder dat ze oorlogszuchtig worden gebruikt; het besef, dat de arsenalen zo groot zijn geworden dat ze nauwelijks nog te ontmantelen lijken en dat, komt het zover, er nieuwe reusachtige problemen rijzen. Deze last maakt evenzeer deel uit van het pakket bedreigingen van het milieu, ook al is hij niet zo zicht- en ruikbaar als gore lucht en rivier- en zeewater, dat dik van het industriële afval is. Dank zij een als simpel voorgesteld gifgastransport is deze realiteit doorgedrongen, waarvoor het Amerikaanse leger de onbedoelde dank mag incasseren.

H. JANSSEN

die rare oosterse muziek

Om zich aan de muziek te wijden, gaf Tràn Van Khê zijn medicijnenstudie in Hanoi op. Hij promoveerde aan de Sorbonne en doceert nu aan het Parijse Institut de musicologie, leidt een muziekresearchteam van het Centre national de la recherche scientifique in Parijs en de Vietnamese afdeling van het International Institute of comparative music studies and documentation in Berlijn. Dit artikel schreef hij voor Unesco.

De meeste westerse luisteraars – uitgezonderd een aantal musicologen en reizigers die lang in de oriënt hebben vertoefd en hebben geleerd de muzikale tradities van het oosten te waarderen – zijn gewoonlijk verbijsterd door 'oosterse muziek'. Zelfs een groot musicus als Hector Berlioz verging het zo. Nadat hij in Londen op een wereldtentoonstelling een Chinese melodie had horen uitvoeren schreef hij later: 'De Chinezen en Indiërs... zijn op dit gebied in de verschrikkelijkste duisternis van barbarij en kinderlijke onwetendheid geraakt, waarin slechts een paar ondoelmatige, tastende talenten kunnen worden opgemerkt. Wat de volkeren van het oosten als muziek beschouwen is wat wij een hels kabaal zouden noemen'.

Wederzijds

Het mag daarom niet verbazen dat een Indische musicus volgens H. Popley in 'Music of India' westerse muziek beschreef als het gehuil van een jakhals in de woestijn.

Mohammed Zerrouki heeft in de 'Revue internationale de la musique' de reacties weergegeven van iemand uit een oosters land die luistert naar westerse muziek: 'Gewend als hij is aan monodie, waarin allen unisono spelen alsof ze gezamenlijk bezig waren hetzelfde gedicht te reciteren, raakt hij geheel in de war door het door en over elkaar klinken van tegengestelde geluiden. Zijn verbijsterd brein dwaalt van de ene muzikale frase naar de andere, van instrument naar instrument, in een poging te begrijpen wat gebeurt. Hij ziet het westerse orkest als een groep musici die allen in een andere taal door elkaar schreeuwen, waarbij ieder zich uitdrukt zoals hem belieft'.

Oosterse en westerse luisteraars zijn over het algemeen niet in staat een oordeel te geven over elkaars muziek, die vreemd voor hen is, omdat ze hun opinie baseren op artistieke waarden en maatstaven die slechts slaan op de muziek van hun eigen land of werelddeel. Ze kunnen eenvoudig geen ander begrip of waardering opbrengen voor de principes die ten grondslag liggen aan andere muziek dan de hunne.

Wat is vals?

Iemand uit het westen denkt dat Indonesiërs vals zingen omdat de intervallen in hun toonschalen geheel anders liggen dan in die waaraan hij gewend is. Op zijn beurt vindt de Indonesische musicus een piano een totaal ontstemd instrument omdat niet één van de 88 toetsen nauwkeurig enige noot van hun slendro-schaal laat klinken. Zelfs twee Aziatische musici zullen, als ze stammen uit verschillende muzikale tradities, dit soort meningsverschillen hebben. Een Indonesiër die mij eens Vietnamese muziek hoorde spelen die ik had getransponeerd naar de pentatonische schaal (do, re, fa, sol, la) zei met een glimlach: 'Het is de slendro-schaal, maar niet helemaal zuiver'. Een opmerking die te begrijpen is want in theorie krijgt men die

slendro-schaal door een octaaf te verdelen in vijf gelijke intervallen. Hierbij moet men ook bedenken dat in tal van landen van het Verre Oosten de grenzen waarbinnen een noot nog als zuiver wordt beschouwd, zeer ruim liggen. Men mag iets niet vals noemen omdat geen noot simpel te plaatsen valt op het westers toonladersysteem.

Mensen met verschillende muzikale achtergrond reageren zeer verschillend op een stuk muziek. De westerse musicus tracht de toonsoort vast te stellen, zoekt naar een harmonische structuur en probeert een thema te vinden met de variaties daarop, let op ritme en tempo – maar hij doet alles heel anders dan bijvoorbeeld een Indiër. De Chinees, de Japanner, de Koreaan en de Vietnamees zijn weer meer geïnteresseerd in de melodische lijn. Een Indiër zal pogen de passage die hij hoort te plaatsen binnen het raam van een raga – een melodie-type.

In het westen luistert men naar muziek zoals men een kathedraal bekijkt: men begint de architectuur te bewonderen, de symmetrie, de evenwichtigheid en pas daarna verdiept men zich in de bas-reliëfs. In het oosten ligt van begin af aan groter nadruk op de details – muziek wordt ervaren zoals men een Perzische miniatuur bekijkt.

Zo heeft ieder zijn eigen manier om muziek te scheppen, uit te voeren en te beluisteren – waarbij esthetische opvattingen nog kunnen variëren. In westerse oren klinkt falsetto bijvoorbeeld altijd enigszins grotesk, maar de minnaars van het traditionele Chinese en Vietnamese theater waarderen het hooglijk.

Contacten

In deze tijd van straalvliegtuigen en transistor-radio's heeft het westerse publiek grotere mogelijkheden gekregen de werken van grote traditionele meesters van India, Perzië en Japan te beluisteren. Omgekeerd kunnen westerse muziekklanken, uitgezonden door krachtige zenders, tot in de verste hoeken van de wereld de huiskamers binnendringen. Oost en west ontmoeten elkaar dagelijks in de wereld van de muziek. Maar hoeveel musici – in oost, zowel als in west – hebben die ontmoeting tot hun voordeel weten uit te buiten?

Zeervle oosterse musici blijken onder de indruk van de westerse materiële en technologische beschaving en de rijkdom en wetenschappelijke natuur van de westerse muziek: ze hebben geleerd het muzikale idioom van het westen te hanteren en besteden niet voldoende aandacht aan hun eigen muzikaal erfdeel dat ze vaak in het geheel niet kennen. Dat zou nog aanvaardbaar zijn als ze met hun kennis van de westerse muziek gewapend werken schiepen waarvan de verdienste universeel was. Maar te vaak produceren zij een tweeslachtig soort muziek waarmee ze niets bijdragen aan de westerse cultuur en ook hun eigen muziek geen dienst bewijzen. Meermalen trachten zij ook hun traditionele muziek te moderniseren door die binnen een harmonische structuur te vangen. Dat is het soort fout dat een taalkundige zou maken als hij probeert op zijn eigen taal de Engelse grammatica toepasselijk te maken omdat die hem het doelmatigst toeschijnt.

Vooruitgang

Het zou goed zijn als de jongere generaties oosterse musici zich wat meer verdiepten in hun eigen traditionele muziek voor ze gingen proberen die te vernieuwen of moderniseren naar wat zij voor westerse opvattingen houden. Ik ben een groot voorstander van het instandhouden van muzikale tradities, maar dat is niet hetzelfde als conservatisme – ik ben voor vooruitgang, maar dat is niet altijd identiek met verwestersen.

In het westen zou men af moeten raken van de gevoelens van superioriteit die velen aan de dag leggen en moeten proberen ook andere dan hun eigen muziek te begrijpen – die niet zonder meer af te doen als 'exotisch'. Een aantal componisten heeft oostwaarts gekeken op zoek naar elementen waarmee zij hun muzikale taal konden vernieuwen. Laten we hopen dat zij erin slagen de geest van de oosterse muziek te vangen, wat dan niet moet leiden tot het ontstaan van hybridische produkten maar tot het ontdekken van een bron van inspiratie die rijkelijk hun eigen muziek 'moderniseert' door van vreemde muziek elementen te lenen die er totaal niet in passen.

Rabindranath Tagore heeft het wezenlijk verschil tussen oosterse en westerse muziek eens zo gekarakteriseerd: *Europese muziek is als de wereld overdag, een vloeiende stroom van weidse harmonie gecomponeerd uit akkoorden en dissonanten... De nacht is onze Indiase muziek: één pure, diepe en tere 'raga'. Beide beroeren ons, hoe tegenstrijdig ze ook in de geest zijn – maar daaraan is niets te doen; in zijn essentie is de hele natuur verdeeld in twee: dag en nacht, eenheid en verscheidenheid, eindig en oneindig.*

Dat wil niet zeggen dat oosterse muziek voor altijd een gesloten boek zal blijven voor de westerling, noch dat westerse muziek in de oriënt nooit kan worden begrepen. Maar wanneer Europeanen echt willen leren genieten van de muziek uit het oosten en Aziaten zich de smaak willen verwerven voor westerse muziek, zullen zowel culturele uitwisselingen als een periode van inwijding nodig zijn. Zoals Romain Rolland schreef in Jean-Christophe: *Wat er ook wordt beweerd: muziek is geen universele taal. De schietkunst der woorden slechts kan het hart van ieder onzer doorboren met de pijl van het geluid.*

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

Exactheid aub.

De verkoop van condooms e.d. (zie M & W-15) is in Nederland altijd zo vrij geweest als die van sigaretten, vrijer dan die van alcohol. De wet Regout (oud 451ter SR) verbiedt alleen reclame en verkoop aan minderjarigen (hetgeen niet wegneemt dat reclame voor 'gummiwaren' al meer dan een halve eeuw normaal was). Enkele gemeenten hadden lokaal strengere politieverordeningen, maar aan de verkrijgbaarheid deed dat weinig af: lees er Vlimmen maar op na.

Elders waren de verboden veel strenger: we stuurden ze (ca '30) naar onze vriendjes die in Italië veldwerk deden, omdat ze daar zeer moeilijk verkrijgbaar waren. Overigens geldt in Frankrijk het verbod nog steeds, en is formeel, in Connecticut zelfs het gebruik door echtelieden verboden en strafbaar!

De pil is een sterkwerkend middel, dat onder medische controle gebruikt moet worden: dat hij 'u.a.', dus alleen op recept, geleverd wordt, volgt hieruit.

W. J. JONG, Heemstede

Redelijkheid gewenst!

Het humanisme eist bereidheid tot redelijke verantwoording in denken en doen. Helaas komt daarvan in de wijze, waarop 'Mens en Wereld' tegenwoordig wordt geredigeerd, weinig tot uiting. Het hoofdartikel 'Diktatuur van de onverdraagzamen' in het nummer van 5 september 1970 is daarvan - opnieuw - een duidelijk voorbeeld.

Eerst de feiten. Op 24 augustus trekken grote groepen jongeren naar de Dam in Amsterdam om te verhinderen dat de politie de politieverordening handhaaft. Middelen daartoe zijn het gooien met stenen - later ook met benzinebommen - het vernielen van bestratingen, parkeermeters en ruiten en het plunderen van etalages. De gehele avond beheersen deze groepen het centrum van Amsterdam. De volgende avonden herhaalt het gebeuren zich om eerst geleidelijk weg te eppen.

Op 25 augustus trekt een andere groep jongeren naar de Dam en doet datgene waarin de politie de vorige avond niet was geslaagd: het beletten van het slapen - met wat daarbij hoort - om het monument. Middel daartoe is het slaan met koppelriemen tegen slapers, die zich niet tijdig uit de voeten maken. Binnen een half uur is alles afgelopen; herhalingen op volgende avonden vinden niet plaats.

Nu het artikel. Dat spreekt van een 'huiveringwekkende geschiedenis' en bedoelt daarmee niet het gebeuren op 24 augustus en volgende avonden, maar de bovenomschreven episode op 25 augustus. Is dat redelijk? Natuurlijk zijn beide gebeurtenissen ontoelaatbaar, maar de kwalificatie 'huiveringwekkend' past heel wat beter bij gooien met stenen en benzinebommen, vernielen en plunderen dan bij het verjagen van een aantal overtreders van de politieverordening.

'Huiveringwekkend' is niet het enige sinistere woord, dat op de groep mariniers en matrozen wordt toegepast; er wordt ook gesproken van 'diktatuur' en 'pogrom'. Weer de vraag: is dit redelijk? Hoe kan men een actie, die een half uur duurt en niet wordt herhaald, onder het begrip 'diktatuur' (= onbeperkte heerschappij) brengen? Bij pogroms horen moorden, binnendringen van huizen en plunderingen. Is het redelijk, dit woord toe te passen op een actie, waarbij het ging om enkele matig pijnlijke

klappen (van erger dingen heb ik niet vernomen en als er ernstiger slagen waren gevallen zou dit stellig zijn vermeld).

Dan de voor een humanist ernstige verwijten over 'onverdraagzaamheid' bij de tegenstanders van de Damslapers. Daarbij is van groot belang dat de strafexpeditie van de mariniers geen reactie was op het slapen om het monument op zichzelf, want dan had de actie al veel eerder moeten plaatsgrijpen. Het was een reactie tegen het gebeuren op 24 augustus, toen het legale optreden tegen de Damslapers door de relschoppers onmogelijk werd gemaakt. Dat in het hoofdartikel nergens blijkt dat 25 augustus eerst viel na 24 augustus getuigt van een grove onredelijkheid.

Tenslotte: als ik lees over het toekennen van een absolute geldigheid aan eigen mening en het botweg negeren van iedere andere opvatting, dan vraag ik mij af of de redacteur zijn eigen instelling - zoals deze tot uiting komt in het genoemde artikel en trouwens algemeen in de wijze, waarop hij (m.i.) 'Mens en Wereld' onleesbaar maakt - wellicht op zijn gesprekpartners heeft geprojecteerd.

J. P. MAZURE, Den Haag

Halve hersens

In M. en W. 16 denkt Anton Kroonberg dat ik met halve hersens denk. Uiteraard schrik je daarvan. En ik heb me dan ook via m'n huisarts naar de specialist laten verwijzen. De uitslag van het onderzoek wees gelukkig uit dat zowel de grote als de kleine hersens normaal ontwikkeld waren, maar dat alleen de rechtse kant er wat slapjes bij lag. Niet geheel verwonderlijk als je al de hersenkronkels van rechts niet kunt volgen.

Zo snap ik bijvoorbeeld niet wat de heer Kroonberg beoogt. Ik weet heus wel dat er in de 'socialistische' landen het een en ander mankeert, maar dat is toch geen vergelijking voor de misstanden bij ons. Het gaat à priori helemaal niet om de legers, behoudens hun ondemocratische gezagsverhoudingen, maar het gaat erom wat je ermee wilt doen, wat voor belangen het leger verdedigt. En dan is het voor ons in het 'vrije westen' van belang om te weten wat we zelf doen en dan zijn er voorbeelden genoeg, zoals

a) de mariniers die vorig jaar naar Curaçao gestuurd werden;

b) de aanwezigheid van een NAVO-afluisterpost op de universiteit van Kopenhagen;

c) de aanwezigheid vorig jaar van hoge NAVO-officiëren op een Westduitse ministersvergadering over de studentenonrust;

d) bij Unilever in Indonesië, u weet wel het land met de militaire Soeharto-diktatuur, vielen massa-ontslagen. Kommentaar van Unilever: 'een gunstige omstandigheid daarbij is dat de vakverenigingen momenteel veel redelijker zijn en meer begrip tonen in hun verhouding tot de werkgevers. Nu de kommunistische agitatie is weggefallen, is er matigheid te bespeuren in de eisen van de arbeiders';

e) de militaire staatsgreep in het tot de NAVO behorende Griekenland;

f) het optreden van het Palestijnse Bevrijdingsfront in Jordanië tegenover dat van het officiële Jordaanse leger enz.

Het is niet een bijgelovige haat, maar heel exact de kapitalistische klasse-reactie op elke sociale verandering die nadelig is voor het partikulier kapitaal. CEES NOORDEWIER, Deventer

HASH-kursussen en projectiegroepen

Amsterdam

Anarchisme (met Anton Constandse, Rudolf de Jong, André Schmidt e.a.); 2, 9, 16, 23 en 30 oktober.

Leefbaar Amsterdam; 15, 22, 29 oktober en 5 en 12 november.

Oorlog en Vrede (Hoe zit het met die agressie?).

Inlichtingen: Simon Radius (020-124020).

Gooi

Underground (met Steve Davidson, Robert van Gemert, Tjebbe van Tijen e.a.); 2, 9, 16, 23 en 30 okt.

Inl.: Piet van de Steenhoven (02159-16322).

Utrecht

Aktievoeren, waarom, hoe, effect (met André Schmidt, Kees van Maalen, Willem Hoogendijk e.a.); 1, 8, 15, 22 en 29 okt.

Woningnood (met Joke Frederikze en Leo de Lange); 3, 10, 17, 24 nov. en 1 dec.

Underground II (commune, derdewereldwinkels etc.).

Inl.: Erasmushuis (030-24641).

Wageningen

Kletsen over drugs (met gebruikers en tegenstanders); 28 sept., 5, 12, 19, 26 okt. en 2 nov.

Inl.: Mej. Goodijk (08370-5068).

Den Haag

Onderwijs in de knel (leerling-leraarouders); 1, 5, 15, 19, 29 okt.

Lof der onaangepastheid (met H. Milikowski, Rob van Eden, kommune-leden en kabouters); 5, 12, 19, 26 nov., 3 dec.

Inl.: Dini Vos-Vermeulen (070-360386).

Leiden

Door het kind naar een nieuwe wereld? (met Roel Wuiten, Henk Muskee, Ton Gottenbos en dr. Eygenstein); 12, 19, 26 okt., 2 en 9 nov.

Inl.: Kees d'Angremond (01710-24779).

Rotterdam

Staken, studenten, arbeiders; (2 nov.).

Zwolle

Underground (oktober)

Opvoeding tot ongehoorzaamheid (nov.).

Deventer

Sociale aktie (achtergronden, doeleinden en methoden); start 5 okt.

Projectgroepen

Niet autoritaire opvoeding: Den Haag, Wageningen, Delft, Alkmaar.

Sociale aktie: Dieren.

Druggebruik: Rotterdam.

Voor zover niet vermeld: alle inlichtingen over plaats, tijd en kosten bij de gemeenschapsecretariaten of bij de centrale projectleider HASH: Simon Radius, 1e Helmersstraat 20B, Amsterdam (020-124020).

humanistisch thuisfront

roept gegadigden op voor de functie van

staffunctionaris

Taakomschrijving:

- Ontwikkelen van sociaal-paedagogische methoden voor het werk met militairen.
- Onderzoeken en stimuleren van nieuwe activiteiten.
- Contacten leggen met militairen en militaire autoriteiten.
- Begeleiding van het geestelijk-cultureel werk in de militaire tehuizen.

Vereisten:

- Wetenschappelijke opleiding (bij voorkeur in paedagogische, andragogische en/of sociologische richting).
- Humanistisch denkend.

Leeftijd:

25 – 35 jaar.

Salaris:

Min. bruto jaarsalaris (afh. van leeftijd): f 17.000,- – f 22.000,-
Max. bruto jaarsalaris (op 49 j. leeftijd): f 33.000,-

Aanstelling:

Tijdelijke aanstelling van één jaar, daarna, bij gebleken geschiktheid, vaste aanstelling.

Inlichtingen:

Bureau Hoofdraadsman, Hoofdstraat 84, Driebergen, tel. 03438-2878.

Sollicitatie:

Met volledige vermelding van persoonlijke gegevens, opleiding en loopbaan *vóór 1 november aan:*
Bureau Hoofdraadsman, Hoofdstraat 84, Driebergen. (Op enveloppe vermelden: Sollicitatie STAFFUNCTIONARIS).

Welke jonge vrouw ± 30/35 jaar oud wil een besteller bij PTT. (in vaste dienst) helpen zijn 2 zoons van 2 en 7 jaar op te voeden?
Adres: S. Soet, Molenweg 9, Nieuwehorne (Fr.).

EENVOUDIG PLEEGGEZIN gezocht voor 8-jarige, vrij kinderlijke jongen (bij voorkeur platteland).
Brieven onder no. 28 adm. M. & W.

Ds. Joh. P. van Mullem Baflo. (Gr.) (05950) 2747.
Onderwerpen: **Futurologie** (sex, zede, geloof). Reine Humanisme (eerder dan religie) **Kahl** (met een h) geschoren Christendom.

De dag ligt nog voor ons

Een aantal vooraanstaande humanisten in binnen- en buitenland verleenden hieraan hun medewerking door hun bijdragen. De buitenlandse artikelen zijn in het nederlands vertaald.

Gebonden f 14,90; ingenaaid f 11,90; 214 blz.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Rapporten van de Humanistische Stichting Socrates

De aanstootgevers 32 blz.	f 2,50
Het gezag 40 blz.	f 2,50
Echtscheiding 24 blz.	f 2,50
Humanisme en Arbeid 54 blz.	f 2,50
Strafrecht en sexualiteit 40 blz. (verschijnt eind september)	f 2,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de 'Vegetarische Bode'. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 5,- zal u hiervan overtuigen.
Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam 15, postgiro 9266.